

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2022 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEARBOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2022

1

Vilnius 2022

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2022

1

Vilnius 2022

Žurnalo leidybą finansavo
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. S-LIP-22-32

Redakcinė kolegija / Editorial Board / Redaktion:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva /
Vytautas Magnus University, Lithuania

Krzysztof BUCHOWSKI
Balstogės universitetas, Lenkija /
University of Białystok, Poland

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Tomasz KEMPA
Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje, Lenkija /
Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vėjas G. LIULEVIČIUS
Tenesio universitetas Noksvilyje, JAV /
University of Tennessee, Knoxville, USA

Bernadetta MANYŚ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas / Deputy Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva /
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

Mathias NIENDORF
Greifswaldo universitetas, Vokietija /
University of Greifswald, Germany

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas, Lietuva /
Vilnius University, Lithuania

Jolita SARCEVIČIENĖ (atsakingoji sekretorė / Executive Secretary)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas, JAV /
Millersville University, USA

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge, Vokietija /
Nordost Institut in Lüneburg, Germany

Theodore R. WEEKS
Pietų Iliinojaus universitetas Karbondeilyje, JAV /
Southern Illinois University, Carbondale, Ill., USA

Andrzej ZAKRZEWSKI
Varšuvos universitetas, Lenkija /
University of Warsaw, Poland

Registruota duomenų bazė:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing. Lituanistika

Recenzuojamas mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 1971 m. Per metus išeina 1 tomas (2 numeriai).
Elektroninę straipsnių versiją pdf formatu galima rasti internetinėje svetainėje:
<https://www.istorija.lt/leidiniai/mokslo-zurnalai-ir-testiniai-leidiniai/lietuvos-istorijos-metrastis/672>

ISSN 0202-3342
e-ISSN 2538-6549

© Lietuvos istorijos institutas, 2022
© Straipsnių autoriai, 2022

IN MEMORIAM

DANUTĖ BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ (1955 08 31–2021 11 20)

Pralaimėjusi kovą su sunkia liga, mirė ilgametė Lietuvos istorijos instituto XX amžiaus istorijos skyriaus darbuotoja Danutė Blažytė-Baužienė. D. Blažytė gimė Rokiškio r. Pandėlio seniūnijoje Žvirblių kaime, kolūkiečių šeimoje. 1962 m. pradėjo lankyti Pandėlio vidurinę mokyklą, kurią 1973 m. baigė aukso medaliu. Tais pačiais metais įstojo į Vilniaus valstybinio universiteto Istorijos fakulteto istorijos specialybę. 1978 m. studijas baigė su pagyrimu. Studijų metais priklausė universiteto studentų mokslinei draugijai, buvo TSRS ir Lietuvos TSR istorijos būrelio narė.

1978 m. paskirta dirbti į vadinamąjį „partinį archyvą“ (Partijos istorijos instituto struktūrinis žinybinis padalinys), D. Blažytė dirbo dokumentų kopijavimo grupėje. Be archyvinio techninio darbo, jauna istorikė stengėsi dirbti ir kūrybinį tiriamąjį darbą. D. Blažytės 1978–1981 m. ataskaitose galima suskaičiuoti daugiau kaip 10 įvairių publikacijų, žinoma, parengtų pirmiausia „istorinės revoliucinės praeities“ tematika. Tarp jų galima paminėti recenziją „Švytyryje“ Vilniaus universiteto dėstytojo P. Vitkausko knygai „Lietuvos Tarybų respublikos atkūrimas 1918–1919 metais“, „Jaunųjų istorikų darbuose“ (Vilnius, 1980) paskelbtas pagal studijų metų tyrimus parengtas tezes „Vilniaus magistrato pajamos ir išlaidos XVIII a. antrojoje pusėje“. 1979 m. D. Blažytė dalyvavo sąjunginiame kraštotyrininkų seminare, vykusiame Odesoje ir Kišiniove.

1982–1984 m. teigiamai vertintas jos darbas tvarkant Lietuvos TSR kraštotyrininkų surinktą medžiagą apie žuvusius kovotojus už tarybų valdžią Lietuvoje. Dalis surinktos ir turinčios išliekamąją vertę medžiagos (žuvusiųjų anketos) saugoma Lietuvos istorijos instituto rankraštyne.

1985–1988 m. D. Blažytė mokėsi tikslinėje aspirantūroje Vilniaus universitete TSKP istorijos katedroje. Iškilus žinybiniam finansavimo nesklandumams, dar nebaigusi aspirantūros studijų sugrįžo į Partijos istorijos institutą ir nuo 1989 m. gruodžio 1 d. dirbo šio instituto mokslinė bendradarbe. 1990 m. Vilniaus universitete D. Blažytė apgynė istorijos mokslų kandidato disertaciją „Lietuvos KP veikla didinant literatūros ir meno vaidmenį komunistiniame darbo žmonių auklėjime 1961–1980 m.“ Lietuvos mokslo taryba 1993 m. kovo 12 d. įgytą mokslinį laipsnį nostrifikavo.

1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Partijos istorijos institutas reorganizuotas: Partijos istorijos skyrius sujungtas su Lietuvos istorijos instituto Socializmo istorijos skyriumi ir iš abiejų skyrių darbuotojų institute įsteigtas Partijų istorijos skyrius, kiek vėliau pavadintas Naujausiųjų laikų istorijos skyriumi. Tuometinė Lietuvos istorijos instituto vadovybė reorganizavimą vykdė labai tolerantiškai, atsijodama tik nedidelę dalį buvusių sovietinių institucijų funkcionierių, kitiems suteikė galimybę dirbti istorikais. Taip į Lietuvos istorijos institutą atėjo nemaža grupė kompartijos istorijos tyrinėtojų. Tarp jų buvo ir D. Blažytė.

Dirbdama Naujųjų laikų istorijos skyriuje D. Blažytė-Baužienė dalyvavo vykdytose mokslinių tyrimų programose. Jos pagrindinė tyrinėjimų tematika – sovietmečio Lietuvos kultūros istorija. Ji kartu su kitais (Č. Bauža, V. Kašauskiene) organizavo skyriuje keletą mokslinių konferencijų, kuriose skaitė pranešimus, dalyvavo rengiant konferencijų medžiagą spaudai (žr.: „Lietuvos Sąjūdis ir valstybės atkūrimo idealų įgyvendinimas“ (Vilnius, 1998 m.), „Lietuvos Respublikos Konstitucija penkerių metų retrospektyvoje“ (Vilnius, 1998 m.)). Taip pradėta bendradarbiauti su kai kuriais Lietuvos parlamentariais. Galima paminėti kai kuriuos kitus to laikotarpio D. Blažytės-Baužienės darbus. Antai autorių kolektyvo išleistoje knygoje „Lietuvos Respublikos ministrai pirmininkai (1918–1940)“ (Vilnius, 1997) paskelbti jos straipsniai apie ministrus pirmininkus A. Tumėną ir V. Petruļį. Be to, sovietmečio kultūros istorijos tematika paskelbė keletą straipsnių „Lietuvos istorijos metraštyje“ (1995 ir 1998 m.), „Metuose“, „Menotyroje“ ir kt.

Deja, šios iš sovietmečio atsineštos tyrinėjimų tematikos D. Blažytė-Baužienė neišrutuliojo. Jos rengta individuali monografija sąlyginiu pavadinimu „Lietuvos kultūra priklausomybės metais“ nebuvo baigta. Rankraštis saugomas Lietuvos istorijos instituto rankraštyne. Taip atsitiko ir daugeliui kitų jos kolegų darbų.

2001 m. pradžioje iš Lietuvos istorijos instituto Lietuvos respublikos ir Naujųjų laikų istorijos skyrių naujai sudarytas XX amžiaus istorijos skyrius. Šiame skyriuje D. Blažytė-Baužienė Instituto direkcijos potvarkiu paskirta į Lietuvos istorijos bibliografijos rengėjų grupę. Kito pasirinkimo, alternatyvos nebuvo.

Tuo metu grupė Lietuvos istorikų ir parlamentarų iškėlė idėją parengti ir išleisti daugiatomį tęstinį Lietuvos parlamentarų biografinį žodyną. Tai buvo reikšminga politinės istorijos tematika: parlamentinės santvarkos susiformavimas, įsigalėjimas, pilietinės vi-

suomenės branda laikytini lemiamais Lietuvos valstybės atkūrimo ir stiprinimo XX a. (ir XXI a. pradžioje) veiksniais. Žodynui parengti suburta įvairiose Lietuvos istorijos mokslo ir studijų institucijose dirbusių 15-os istorikų grupė. Neatsitiktinai į ją pakviesta ir D. Blažytė-Baužienė. Ji domėjosi Lietuvos parlamentarizmo, politinių partijų (ypač socialdemokratų, valstiečių liaudininkų) istorija. Pirmasis žodyno tomas buvo skirtas Steigiamojo Seimo istorijai – „Lietuvos steigiamojo seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas“ (Vilnius, 2006). Šis seimas buvo pirmoji demokratinė atstovaujanti institucija naujų laikų Lietuvos istorijoje.

Šio darbo tęsiniai galima laikyti L. Truskos, M. Tamošaičio, D. Blažytės-Baužienės parengtą knygą „Lietuvos Seimo istorija. XX–XXI a. pradžia“ (Vilnius, 2009). Joje D. Blažytės-Baužienės plunksnai priklauso tekstai apie III seimą (1926–1927 m.), 2000–2004 ir 2004–2008 m. seimą. Pirmą kartą Lietuvos istoriografijoje vienoje knygoje nušviesta Lietuvos seimo istorija nuo 1905 m. Didžiojo Vilniaus seimo iki 2004–2008 m. seimo kadencijos pabaigos.

Bene didžiausi D. Blažytės-Baužienės nuopelnai rengiant tęstinį leidinį yra „Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo 1990–1992 narių biografinis žodynas“ (Vilnius, 2018). D. Blažytė-Baužienė (kartu su A. Ragausku, M. Tamošaičiu) buvo šio tomo sudarytoja. Ji pateikė išsamią šio istorinio seimo veiklos analizę, parengė kelių seimo narių biografijas.

Vis dėlto D. Blažytės-Baužienės mokslinio tiriamojo darbo svarbiausias rezultatas yra jos tekstai, parašyti Lietuvos istorijos instituto leidžiamai daugiatomei akademinėi Lietuvos istorijai, tomui „Lietuvos istorija. X tomas: I dalis, Nepriklausomybė (1918–1940 m.)“ (Vilnius, 2013). Šiame tome paskelbti D. Blažytės-Baužienės tekstai apie parlamentarizmo laikotarpį, šio laikotarpio seimus, t. y. parengti pagal jos ankstesnius tyrinėjimus bei parašyti tekstai, apimantys naują politinės istorijos problematiką (pvz., savivalda Lietuvoje 1918–1926 m.), taip pat vidaus gyvenimo, ekonominius ir socialinius procesus. Apskritai D. Blažytės-Baužienės tekstai sudaro nemenką šio tomo (knygos) dalį.

Velionė priklausė Vilniaus rokiškėnų klubui „Pragiedruliai“, dalyvavo jo veikloje. Palaikė glaudžius ryšius su savo kraštiečiais. Domėjosi savo gimtojo Pandėlio apylinkių (valsčiaus), viso Rokiškio krašto istorija, skaitė pranešimus regioninėse konferencijose, teikė pagalbą vietos kraštotyrininkams, žmonėms, besidomintiems istorija.

Aktyvią visuomeninę veiklą atspindi tokie jos gyvenimo faktai: dalyvavo 2012 m. spalio 24 d. Lietuvos Seimo rinkimuose. Ją kandidatų į seimą vienoje iš daugiamandačių apygardų Vilniuje išskėlė Lietuvos centro partija. 2019 m. ji kandidatavo į Vilniaus miesto savivaldybės tarybą.

D. Blažytė-Baužienė Lietuvos istorijos institute dirbo iki 2017 m. rugsėjo 30 d., t. y. beveik 30 metų. Jos mokslinės veiklos kelias nebuvo lengvas: buvo mokslo darbuotoja,

jaunesnioji mokslo darbuotoja, asistentė, vyr. laborantė (nuo 2012 m.), dirbo gaudama minimalų darbo užmokestį. Paradoksalu, tačiau dalį savo darbų parašė nebūdama instituto mokslo darbuotoja. D. Blažytė-Baužienė buvo kukli „istorikų cecho darbininkė“. Tačiau savo darbais ji paliko pėdsaką Lietuvos istoriografijoje, savo kolegų istorikų, visų ją pažinojusių žmonių atmintyje.

Rimantas Z i z a s